

Н. В. Орлова

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри економіки та управління

АНАЛІЗ ГАЛУЗЕВОГО РИНКУ ОЛІЙНО-ЖИРОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ УКРАЇНИ

Олійно-жирова промисловість України — це структурний підрозділ аграрно-промислового комплексу, одна з провідних та найбільш потужних галузей харчової промисловості країни. Широкий асортимент продукції, використання сучасних технологій, високий рівень прибутковості та інвестиційної привабливості, залучення іноземного капіталу, експортоорієнтований напрямок діяльності — всі ці риси притаманні підприємствам даної галузі. В 2015 році Україною було експортовано продукції АПК на 14,8 млрд доларів, 28,3 % цього експорту припадає на продукцію олійно-жирового комплексу. В експорті продукції харчової промисловості (5,9 млрд доларів в 2015 році) цей показник є ще більш вагомим — 71 %, або 4,2 млрд доларів, складає олійно-жирова продукція [1].

За прогнозами експертів олійного ринку, в 2016/17 маркетинговому році (далі — МР) Україна експортуватиме 4,1 млн т соняшникової олії. Наша країна збереже за собою лі-

дерство за обсягом експорту соняшникової олії та забезпечить 56 % світового ринку. В Україні споживається лише 20 % виробленої соняшникової олії, 80 % експортується в 90 країн світу. У поточному сезоні країни ЄС вже обігнали за обсягами імпорту соняшникової олії країни Близького Сходу і вийшли на друге місце після Південної Азії. Більшість соняшникової олії йде з України в якості сировини. Після чого її доопрацьовують і бутілюють під місцевими торговими марками. Факти такого «ребрендингу» вже були зафіксовані в США і Шрі-Ланці. За кордоном українська соняшникова олія, літр якої коштує 27–40 гривень на батьківщині (1,08–1,6 \$), «дорожчає» в 2–7 разів [2].

Необхідність глибокого аналізу стану цієї галузі, напрямів та меж державного втручання в її розвиток пов'язана з тим, що розвиток олійно-жирового комплексу забезпечує продовольчу безпеку країни, надходження іноземної валюти у формі інвестицій та експортних надходжень.

Олійно-жирова галузь України охоплює три категорії підприємств. Першу становлять підприємства, що виробляють рослинну олію. Це олійно-жирові й олійно-екстракційні комбінати, які знаходяться поблизу зон вирощування олійних культур. Друга категорія — це переробні підприємства, на яких здійснюється виробництво дрібних партій олії для потреб фермерських господарств та сільського населення. Третя категорія охоплює маргаринові заводи, миловарні комбінати та інших виробників.

Особливістю галузі, що аналізується, є високий рівень монополізації. Так, в галузі працюють понад 1,2 тис. підприємств, але у 2015/16 маркетинговому році на десять найбільших компаній припадає 67,2 % виробництва олії соняшникової нерафінованої, на шести підприємствах сконцентроване 59 % виробництва олії соняшникової рафінованої та 73,2 % виробництва маргаринової продукції від відповідних обсягів їх загального виробництва в Україні [1].

Найбільшим виробником на українському ринку є група компаній «Кернел», яка являє собою вертикально інтегровану компанію, до складу якої входять ТОВ «Приколотнянський ОЕЗ», ПАТ «Вовчанський ОЕЗ», ПАТ «Полтавський ОЕЗ», ПАТ «Кіровоградолія», ТОВ «Бандурській ОЕЗ», ТОВ «Українська Чорноморська Індустрія», ТОВ «Екотранс», які, за да-

ними вересня — травня 2015/16 МР, виробили 24,5 % соняшникової нерафінованої олії в Україні. Компанія «Кернел Груп» є не лише лідером у виробництві олії, але й основним її експортером. Закуповуючи насіння соняшнику у тисяч фермерів в Україні, переробляючи їх на дев'яти заводах, «Кернел» виробляє близько 7–8 % світового виробництва соняшникової олії. Група компаній продає її здебільшого наливом на всі основні ринки збуту, включаючи Індію, країни Європейського Союзу, Єгипет і Туреччину. Переробні потужності становлять 3,0 млн тонн насіння соняшнику на рік, що еквівалентно 1,3 млн тонн на рік соняшникової олії наливом і близько 1,2 млн тонн соняшникового шроту [3].

Ще одним лідером галузі є компанія «Каргілл» (США), яка є одним із найбільших у світі виробників і постачальників харчових продуктів, сільськогосподарської продукції. Нині «Каргілл» присутня в 67 країнах світу і налічує 150 тис. працівників. Згідно з публічною звітністю, обсяг продажів корпорації «Каргілл» перевищує 100 млрд дол., а річний прибуток коливається в межах 1–3 млрд дол. Це глобальна вертикально інтегрована корпорація, яка фактично обслуговує ланцюжок виробництва й доставки до кінцевих споживачів продуктів харчування та є найчастіше ексклюзивним постачальником сировини й інгредієнтів для інших всесвітньовідомих харчових гігантів, таких як компанії McDonald's, Kraftfoods, Walmart. У 2013 році частка компанії на українському ринку виробництва олії оцінювалася у 11,0 %, а у загальному експорті соняшникової олії частка компанії становила 12 %. Наразі частка компанії зменшилася (5 % виробництва нерафінованої олії за даними вересня — травня 2015/16 МР) через втрату заводу у Донецьку) [4].

Таким чином, ринку олійно-жирової промисловості притаманна олігополістична структура з високим рівнем монополізації галузі, що призводить до всіх характерних позитивних і негативних наслідків.

Література

1. Офіційний сайт асоціації «Укроліапром» [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://ukroliaprom.org.ua>. — Назва з екрана.
2. Как Украина борется за мировые рынки продовольствия [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.ukragroconsult.com/news/kak-ukraina-boretsya-za-mirovye-rynki-prodovolstviya>. — Назва з екрана.

com/news/kak-ukraina-boretsya-za-mirovye-rynki-prodovolstviya. — Назва з екрана.

3. Офіційний сайт «Кернел Груп» [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www-us.kernel.ua/rus/about/about.html>. — Назва з екрана.
4. Офіційний сайт «Каргілл» [Електронний ресурс]. — Режим доступу : www.cargill.com. — Назва з екрана.